

Kale jonker met akkerhommel en bloei in verschillende stadia (Foto: Machteld Klees)

Leve de distels!

Distels zijn enorm populair bij insecten maar mogen best meer waardering krijgen. Om in de tuin toe te passen zijn er heel geschikte distels, voor heel droge of juist natte omstandigheden. Ze hebben wel een nadeel: de stekels. Weet je hiermee tactvol om te gaan dan valt er heel wat te kiezen. Bij Botanische Tuin Domies Toen vinden diverse distels een plek.

Tekst: Jan Jaap Boehlé, Machteld Klees

Koninginpage op distel (Foto: Jan Jaap Boehlé)

< Kale jonker

Van een afstand is kale jonker (*Cirsium palustre*) al goed te herkennen. In wat schraal, vochtig grasland of langs een sloot staan de spaarzaam bebladerde, van boven paars aangelopen stengels met bovenin een beperkt aantal donkerpaarse bloemen. Je ziet er haast nooit veel bij elkaar staan. Het is wel een soort die in sommige distelverordeningen vermeld werd, dus hij kan wel massaal voorkomen. In Ierland heb ik er hele velden van gezien. Opvallend was daar het grote aantal witbloeiende exemplaren. In Domies Toen hebben we niet de goede grond voor de kale jonker, daarom staat hij in de milieuschaal van het vochtig grasland. Hij staat nu in zaad, benieuwd of we kiemplanten gaan vinden.

Doordat de bloemen van een distel niet allemaal tegelijk bloeien, zitten er over een lange periode knoppen, bloemen, uitgebloeide bloemen en rijpe zaden in. Daardoor blijven distels lang aantrekkelijk voor insecten en zaadeters want er valt steeds wat te halen. Alleen voor het beeld in de tuin is het wel even wennen.

Geveerd of ongeveerd

Distels behoren tot de familie van de samengesteldbloemigen (*Asteraceae*). Wat één bloem is lijkt zijn eigenlijk heel veel bloemen bij elkaar. Die bloemen zijn buisvormig en allemaal even groot. Gezamenlijk zitten de bloemen in een omwindsel. Opvallend is het vruchtpluis, 'pappus', dat zit in een ring om het zaad heen. Het pluis speelt een rol bij zaadverspreiding door de wind maar duwt ook het rijpe zaad uit het onwindsel. Distel (*Carduus*) en vederdistel (*Cirsium*) zijn de bekendste distelgeslachten, ze lijken erg op elkaar. Het belangrijkste verschil zit in het vruchtpluis, 'pappus'. Bij het geslacht distel staan de haartjes schuin omhoog en zijn ongeveerd. Bij vederdistel staan ze ook recht ophoog maar zijn ze, je raadt het al, geveerd.

Moesdistel (Foto: Machteld Klees)

Moesdistel

Bij distels denk je aan paarse bloemen, maar moesdistel (*Cirsium oleraceum*) is opvallend bleekgeel en ook nog eens vrijwel ongestekeld. Als een moesdistel al rozeachtig bloeit dan is de soort gekruist met een kale jonker, heel soms komt dat voor. De vrij grote bloemen worden deels omhuld door een paar schutbladen, als in een kommetje. Moesdistel groeit van nature in vochtig hooiland, langs beken en op plekken met kalkrijke kwel. In Zuid-Limburg, Brabant maar ook in delen van België komt de plant voor. Moesdistel wordt tot 1,5 m hoog en vertakt zich weinig. De plant is vast en kan meerdere jaren achtereen op een plek blijven, maar verdwijnt soms onverwacht. Voor kiemkrachtig zaad is kruisbestuiving nodig, zorg dus voor meerdere planten zodat ze zich kunnen uitzaaien. Met z'n tamelijk rechtopgaande groei is het een fraaie aanwinst langs de vijver of in een vochtig hooiland. Ook kunnen ze in de halfschaduw staan. De naam moesdistel duidt op eetbaarheid, maar vaak met de aantekening dat je wel erge honger moet hebben...

Spaanse ruiter (Foto: Wolverlei/Martin Stevens)

Spaanse ruiter

Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*) hebben we ook in een milieuschaal staan, nu voor het tweede jaar. Het is een typische plant van blauwgrasland en onbemest hooiland, dat 's winters onder water staat en 's zomers een beetje mag uitdrogen. In tuinen zijn de goede groeiomstandigheden niet makkelijk te verwezenlijken.

Kenmerkend is dat aan elke stengel meestal maar een bloem verschijnt. De plant bloeide dit jaar minder uitbundig dan vorig jaar. Misschien ligt het aan het koele voorjaar of aan onvoldoende dynamiek in de grond. We zullen zien.

Knikkende distel

Knikkende distel (*Carduus nutans*) doet z'n naam eer aan. De vrij grote bloemhoofdjes hangen naar beneden, alsof ze hun eigen gewicht niet kunnen dragen. De tweede wetenschappelijk naam, nutans=knikkend, duidt daar ook op.

Het is een plant die zowel langs de rivieren inclusief het maasgebied, de zuidelijke Ardennen als in de duinen voorkomt. Groeiplaatsen met open, zonnige en kalkrijke grond hebben z'n voorkeur. Knikkende distel wordt meestal niet erg hoog, niet veel meer dan 50cm. De tweejarige plant moet zich telkens opnieuw uitzaaien en zal bij gebrek aan voldoende open plekken snel verdwijnen. Mijn ervaring is dat de plant het goed doet in pas aangelegde tuinen en wanneer je voor voldoende open plekken zorgt.

Knikkende distel (Foto: Wolverlei/Martin Stevens)

Aarddistel (Foto: Jan Jaap Boehlé)

Aarddistel

Aarddistel (*Cirsium acaule*) is een laagblijvende, zeldzame soort die in Limburg voorkomt op kalkrijke, zonnig gelegen grond. Het is een plant voor in een lage vegetatie, bijvoorbeeld door begrazing, betreding of schrale, voedselarme grond. Uit de lage rozet schieten een of meer bloemstengels op, die slechts enkele centimeters hoog worden. Van de plant overwintert alleen de wortelstok, dus het is elk jaar weer spannend of hij na de winter terugkomt. In Domies Toen breidt de plant zich nog niet echt uit, maar misschien komt dat nog.

Wegdistel

De gewelddenaar onder de distels is wel wegdistel (*Onopordum acanthium*). Met ruim twee meter en het grijswitte, ongenaakbare uiterlijk is het een echte blikvanger. In tuinen kom je hem dan ook geregeld tegen. Dat ongenaakbare komt door de brede vleugels met stekels aan de stengels, dat geeft het forse uiterlijk. Ondanks dat schijnen ezels eraan te knabbelen. In Duitsland staat de plant bekend als 'Eselsdistel'.

Wegdistel is twee-, soms meerjarig. In de zomer vormt zich een grote rozet die overwintert. Na de bloei sterft de plant af. Wegdistel houdt van warme, open en kalkrijke plekken en verwildert weleens vanuit tuinen. Wegdistel maakt een diepe penwortel en kan daardoor veel droogte hebben. Overplanten is bij de meeste penwortels lastig, daarom is zaaien beter. Daarbij moet je soms wel geduld hebben. De zaden willen weleens onregelmatig kiemen. Een koudeperiode (onder 5° C) kan dan helpen. Omdat Wegdistel fors uitgroeit heeft hij flink ruimte nodig. Het beste komt hij tot zijn recht als solitair in de border, temidden van lager blijvende planten.

Een fors uitgegroeide driedistel (Foto: Jan Jaap Boehlé)

Driedistel

De driedistel (*Carlina vulgaris*) is een favoriet van mij. In kalkrijke duinen kom je deze prachtige, meestal vrij laag blijvende goudgele distel regelmatig tegen, soms ook in kalkgraslanden. Vaak is de stengel boven in drieën

vertakt en draagt elke vertakking een bloem, vandaar driedistel. Een leuk detail is dat de schutbladeren zich bij vochtig weer uitzetten en de stampers en meeldraden tegen de regen beschermen, een soort 'poor man's weatherglass'. De plant staat goed rechtop, en is zowel in bloei als in zaadstadium mooi.

Driedistel groeit op droge, zonnige plekken. De grond moet matig voedselrijk en kalkhoudend zijn. Op een goede standplaats weet deze tweejarige zich telkens te vernieuwen. In Domies Toen vinden we de meeste zaailingen op het schelpenpad: warm, open en kalkrijk.

Wollige distel

De wollige distel (*Cirsium eriophorum*) is een forse twee- tot meerjarige plant die een groot rozet vormt, op zijn best met een doorsnede van een kleine meter. De veerspletige bladeren dragen scherpe, respect afdwingende, gele stekels. De bloemen zijn fors, het omwindsel heeft een mooi patroon met een spinselachtig, witwollig omwindsel. Na de zaadzetting sterft de plant af. Het is een warmteminnende Midden-Europese soort die hier nu nog aan de grens van zijn areaal zit.. Het is een plant van kalkrijke niet te arme grond op een warme, zonnige standplaats. Hij komt al ruim 150 jaar voor op een paar dijken in Zuid-Beveland, maar verder komt hij in Nederland haast niet voor. In mijn eigen tuin heb ik er een gehad van zo'n twee meter hoog maar de meesten blijven rond de anderhalve meter. Ik heb hem ook toegevoegd aan de collectie van Domies Toen. Hij had een wat trage start met weinig zaailingen maar na zeven jaar heeft hij zich, met wat hulp, wel gevestigd.

Bloemknop wollige distel (Foto: Jan Jaap Boehlé)

Jan Jaap Boehlé is beheerder van Botanische Tuin Domies Toen in Pieterburen.